

Marta Sömek: Doğu Süryanileri ve 1924 Hakkari Sürgünü

Posted on 02/10/2020

İsa'yı ilk kabul eden halk olan Süryaniler, Doğu ve Batı Süryanileri olmak üzere ikiye ayrılır. Süryaniler İsa Peygamber'e Mesih; yani kurtarıcı derler, aynı zamanda tanrının oğlu olarak da kabul ederler. Kiliselerinin farklarını birbirinden ayırmak için zamanla Nasturi, Keldani, Maruni, Melkit gibi topluluklara bölünürler. Kadıköy Konsili'nde Doğu Süryani Patriği Nestorius ise, İsa'nın salt insan olduğu, tanrının bölünemeyeceği ve bu sebeple de ortak sonsuzluğa sahip olmadıkları görüşünü savunur.

"Mesih'in tanrı ve insan doğası" ile ilgili ortaya atılan doktrin farklılıkları nedeniyle Antakya Süryani Kilisesi, Batı kiliselerinden koparak ayrılır.

Patrik Nestorius'un savını benimseyenler "Nasturi" diye adlandırılır.

16'ncı yüzyılda bir grup Nasturi ise katolik inancını benimseyerek, kendilerini "Keldani" olarak tanımlar.

Kaynaklara göre 19'uncu yüzyılda Nasturilere "Asuri" denilmeye başlanır.

Malkoye - Melkitler ismi Süryanicede "Kralın Yandaşları" anlamına gelmektedir. Günümüzde ise Rum Ortodoks ve Rum Katolikler olarak bilinmektedirler.

Protestanlığı benimseyen Süryanilerle beraber "Protestan Süryaniler" topluluğu da oluşur. Turabdin'de Protestan Süryanilere ait kiliseler bulunmaktadır. Protestanlık inancının ruhban anlayışı barındırmaması sebebiyle Protestan Süryaniler topluluğunun patriklik merkezi

yoktur.

Süryani Ortodoks ve Katolik kiliselerinde Sami dil grubu ailesinden olan Süryanicenin batı lehçesi, Asuri ve Keldani kiliselerinde ise Süryanicenin doğu lehçesi kullanılmaktadır.

1915 SOYKIRIMI

Süryaniler 1915 yılında “Sayfo” yani “kılıç” olarak adlandırdıkları soykırımı maruz bırakıldı.

Sayfo Süryani Soykırımı’nda 500 bin Süryani yok edildi. Yok edilen Süryani nüfusunun yaklaşık 300 bini katledildi. Binlerce kadın cinsel saldırıya maruz bırakıldı, saldırı sebebiyle yaşamına son verdi.

200 bin Süryaninin bir kısmı tahakküm sonucu kimliğini kaybetti, bir kısmı da yaşadıkları coğrafyadan göç etmek zorunda bırakıldı. Sayfo sonucunda Süryanilerin nüfusu 200 bine düştü.

Doğu Süryanilerinin Van, Hakkari ve Cizre çevresinde yaşayan geniş bir kesiminin Sayfo’da katledildiği biliniyor. Verilere göre soykırımdan kaçmayı başaran 25 bin Süryani İran Urmiye bölgesine göç etti Bunun dışında Irak’a da göç yaşandı.

Bu bölgedeki Süryaniler 1923-24 yıllarında terk etmek zorunda kaldıkları yerleşim alanlarına dönmeye başladılar.

DOĞU SÜRYANILARI VE HAKKARI

Hakkari-Van-Urmiye bölgesinde yaşayan Nasturi – Doğu Süryanileri özgür dağlılar ve

reayalar olmak üzere iki ayrı gruba ayrılırlar ve “aşiret” sistemini benimserler.

Reayaların Van’ın düzlük alanlarında, Nasturilerin ise Hakkari’nin dağlarında özerk bir konumda yaşadıkları biliniyor.

Nasturiler o dönemde, Mar Şemun isimli patriklerinin yönetimindeydi. Patrik Mar Şemun’un vefatının ardından yerine ancak yeğeni geçebilirdi.

Verilere göre 1904’te Hakkari nüfusunun yüzde 37’sini Asuriler oluşturuyordu.

1912’de Osmanlı’da yaklaşık 100 bin Nasturi yaşadığı biliniyor. Bu rakamın 75 bini Hakkari’de yaşıyordu.

Hakkari dağları ve ilçelerinde yaşayan Asuri aşiretlerinin nüfus dağılımları ve kiliseleri:

Tiyyari: 50 bin nüfus, 51 köy ve 29 kilise

Thuma: 25 bin nüfus, 5 köy ve 5 kilise

Jilo: 25 bin nüfus, 16 köy ve 12 kilise

Taz: 7 bin nüfus, 13 köy ve 11 kilise

Baz: 8 bin nüfus, 5 köy ve 5 kilise,

Diz: 6 bin, 13 köy ve 13 kilise

1923-24 yıllarında Hakkari-Van ve çevresinden göç etmek zorunda kalan Doğu Süryanileri, yaşam alanlarına geri dönmeye başladıktan sonra bir süre asker ve bölge aşiretlerinin baskılarına maruz kaldı.

7 Ağustos 1924’te Hakkari’de vali ve beraberindeki askerler tarafından baskıya maruz bırakılan Doğu Süryanileri ile silahlı bir çatışma yaşandığı biliniyor.

Süryaniler çatışmanın bir 'isyan' olarak kabul edilmesini, Nasturilere karşı planlanmış bir 'provokasyon' olarak tanımlıyor.

Tarih 13 Ağustos 1924'ü gösterdiğinde, dönemin Türkiye Genelkurmay Başkanı'nın hazırladığı, Bakanlar Kurulu'nun da bir gün sonra kabul ettiği raporun ardından alınan kararla, Doğu ve Batı Süryanilerinin dönüş yaparak yaşadıkları bölgelere karşı saldırı planları başlatıldı.

Bunun yanında, İran Urmiye bölgesindeki Doğu Süryanilerinden gelebilecek desteklere karşı da önlemler alındı.

12 Eylül 1924'te, bölgedeki bazı aşiretlerin de işbirliği sonucunda Hakkari, Beytüşşebap, Oramar, Çukurca, Amadiye ve çevresine saldırılar başladı.

Doğu Süryanilerine yönelik yapılan saldırı ve katliamlar 26 Eylül'e dek sürdü. Saldırılarda yüzlerce Süryani katledildi, kiliseler yağmalanıp yakıldı ve birçok yerleşim alanı haritadan silindi.

"Hakkari Sürgünü" olarak bilinen bu sürgün sonucunda 80 bin Nasturi - Doğu Süryanisi zorunlu göçe tabi tutuldu.

Sürgün edilenlerin geniş bir kısmı önce İran ve Irak'a, daha sonra da Suriye'nin Habur bölgesine gitti.

Bunun yanında Turabdin Süryanilerinin de bir kısmı Suriye'ye sürgün edildi. Yaşanan bu sürgün sonucunda Türkiye'den toplam 100 bin Süryaninin sürgün edildiği biliniyor.

1972'de Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı tarafından yayımlanan askeri tarih araştırmasında, "Türkiye Cumhuriyeti dönemindeki isyanlar"ın ilk sırasında, "Nasturi

Ayaklanması”nı bastırmak için saldırıya geçildiği yer alıyor.

Günümüzde ise Hakkari’de yaşayan hiç Süryani yok.

Türkiye’de yaşayan Süryanilerin birçoğu yüz yıllardır maruz bırakıldığı soykırım, sürgün, saldırılar ve ‘faili meçhul’ cinayetler nedeniyle, yaşananların tekrarlanma endişesiyle göç etmek zorunda kaldı.

Şu anda Türkiye’de 25 bin Süryani yaşıyor ve bu rakamın çok büyük bir çoğunluğunu Batı Süryanileri oluşturuyor. Doğu Süryanilerinden yalnızca Şırnak’ta üç aile yaşam sürmekte.

Geri dönmeyi isteyen ve yaz aylarında Avrupa’dan gelen birçok Süryani var, fakat 11 Ocak’ta Şırnak’ta yaşayan üç aileden biri olan Keldani çiftin kaçırılmasıyla Süryaniler yeniden bir travmayla karşı karşıya kaldı.

Şırnak’ın Beytüşşebap ilçesinde, 11 Ocak’ta kaçırıldıkları düşünülen 65 yaşındaki Şimuni Diril’in cansız bedeni 70 gün sonra köy yakınında bulunmuştu, 71 yaşındaki Hurmüz Diril’den ise 254 gündür halen bir haber yok.

Kaynaklar

Gabriele Yonan - Lest We Perish: A Forgotten Holocaust: the Extermination of the Christian Assyrians in Turkey and Persia

Abraham Yohannan - Mezopotamya’nın Kayıp Halkı Nasturiler

Kaynak: gazetekarınca.com